

Jānis Akuraters

NEMIRSTIGĀ.

. . . Sapnis, kurš līdz ar papardem vasaras nakti uzzied un kuru mēs velti par patiesību gribam pārvērst; moments, kurš cilvēkam vēl tāls un svešs, vaipags, kuru nēsāt sāpju bērniem ieejot atmiņu apraktajā templī...

Pirmais cēliens.

PERSONAS:

Olgerts Daugavietis,
Lauma, mātes meita,
Aiza,
Māra, Aizas krustmāte.

Skatuve. Lauku māja; augsta plaša veranda ar puķem un segam, četri pīti krēsli; uz galdiem grāmatas, puķes. Vidū durvis uz istabam, pa kreisi trepes uz leju, uz dārzu; gar labo pusi audekla siena aizsargam pret sauli. Nav greznības, bet klusa patikama mītne. Jāņa priekšvakars, debesis tik augstas leekas, kā dienvidos; norietošas saules sarkanums — purpurs un zelts.

Vēlāk vēsa krēsla un miers...

Lauma un Aiza. Lauma gaiša, dzeltenām bizem, viegla, sāta, pilna dzīvības, pavēloša. Aiza tumšmate, slaikaka, klu-saka, dziļām nemierīgām acīm, bārene un draudzene; tumšā ģērbā — sapņotāja. Aiza sēd un lasa, Lauma nokārto šo to un pieiet pie verandas malas, skatas paliekusies uz labo pusi.

Aiza. Lauma! Lauma nedzird. Lauma, nu jau atkal...

Lauma. Ko? Es neka... tāpat.

Aiza. Tu uz ceļu skatījies. Redz, ka es zinu.

Lauma jokodamās. Ja, uz ceļu. Tur jāņubērni iet... Pulks.

Aiza kaitinādama viegli. Ja, jāņubērni... Un tad tur nāk vēl kas...

Lauma. Ja, zinu jau, zinu. Nu, nāk...

Aiza. Ne jāņubērnu skaties, Olgerta. Nu, zinams. Es arī skatījos pirms un tā kā tu nemanīji.

Lauma nopietni. Aiza, vaj tu ļoti gaidi Olgerta?

Aiza padomā. Ne.

Lauma. Un tu domā, ka es? Ari ne.

Aiza. Bet tik sen viņš nava te bijis. Kā pa sapņiem tik atminos — nu ir trīs gadi. Bet viņš bija labs.

Lauma. Viņš bija jautrs.

Aiza. Ne, bet reizem viņš bija arī kluss. Un tad man savadas bailes no viņa bija. Viņam bij tādas acis un kad es atminos — — atminos — — — Nogrimst domās.

Lauma. Bet ko tad?

Aiza kā satrūkusies. Neka... es domāju ko citu.

Lauma. Bet tagad viņš liels... Par viņu visi runā. Viņš mākslinieks. Un zini, es priecajos, ka viņš mani nava aizmirsis. Ne, viņš mani nevar aizmirst.

Aiza. Ja, viņš mūs nava aizmirsis. Zini, viņš man tur sveicienu bija sūtījis. Ne, viņš nava aizmirsis... Olģerts...

Lauma saraujas. Ko? Skatas pētoši uz Aizas. Aiza ilgi uz vienu vietu lūkodamās klusē; tālumā dziesmas... Bet Aiza, mums vēl te neuzkopts. Puķu vajaga un vaiņagu.

Aiza spēji ceļas. Puķu un vaiņagu! Ja, daudz vaiņagu! Vaiņagus šurp!.. Visu, visu ar vaiņagiem, Lauma! Viegli saņem to aiz rokas.

Lauma. Es iešu, atnesišu. Meitas pārnākušas laikam no birzes. Dzird, kā trokšņo. Bet tu, Aiza — Pieiet atkal un nejauši skatas pa labi uz ceļu.

Aiza. Nu?

Lauma aizskrien pa vidus durvim kaut ko līgsmu pie sevis dziedādama. Tu, tu, tu...

Aiza klusi. Olģerts... Skatīd. Olģerts!.. Pieiet kā zagšus un paskatas pa labi uz ceļu. Kā klusiem soļiem kāds pieietu un sirdi saņemtu. Ne spēka, neka. Paliek sapņos.

Lauma nāk ar vaiņagiem. Skaties šurp! Kas pulka... Un tur vēl daudz, daudz tādu palika. Smaršīgi. Bet tagad žigli, žigli. Lūk, te vajaga uzkārt un te... un te. Noliec visu nastu uz krēsla. Viņas grezno istabu. Lauma klusi dzied.

Lauma. Un tad mēs līgosim...

Aiza. Kad?

Lauma. Nu vakarā, kad Olgerts atbrauks. Brauksim laivā uz ezera un līgosim. Es aicinašu viņu. Olgerts mīl niedras ezerā. Un tad brauksim līgot.

Aiza. Un es arī.

Lauma. Ja, tu arī tad, zinams. Olgerts, es un tu. Bet tu jau neproti līgot.

Aiza klusāk. Ja, es neprotu. Bet es tomēr līgošu. Es šovakar mācešu līgot. Redzesi vien.

Lauma. Zinams, tu vienmēr klusa.

Aiza. Tu zini, Lauma: es bārene, tu mātes meita. Man vaiņagā maz ziedu.

Lauma. Bet, Aiza mīlā! Tad jau tev laime. Jāpūnaks ziedu papardi tak tikai bārenes atrod.

Aiza. Tu domā, Lauma. Ja, tā gan pasakas stāsta. Satrūkstas kā no nejaušām domām, līgsmi. Ja, es līgošu.

Lauma priecīgi pasmīn. Nu un tad viss piepildoties, ko grib. Vaj tu tici? Bet es gribu arī bez laimes ziediem, lai viss piepildas. Es gribu tā — — — Nu ir izpušķots. Bet ko tu domā — te šim krēslam vajadzētu ozolu vaiņagu apkārt. Ko?

Aiza. Kapēc?

Lauma. Priekš... Nu tapēc, ka mēs līgot gribam... Bet tagad mums pašām vajaga ziedu. Nāc dārzā, mirtes būs saplaukušas... Un tad gaidīsim jāpūbērnus. Dzi, jau dzied... Dzied, dzied un līgo. Nāc nu, kamēr laiks. Noiet pa kreisi pa trepm dārzā.

Aiza sajūsmā. Puķes un ziedus. Bet smaršīgus tikai, reibinošus. Ziedus? Ne, ziedi viņ... Es negribu. Pati es viņu gaidīšu, ne ziedi. Manas rokas es sniegšu viņam, ne lilju kātus... Viņam jaskatas man acīs kā senāk, un tad es teikšu: Olgert... Aiz mājas dimd; satrūkstas, skrien pie verandas malas lūkoties. Tas ir viņš... tik drīz... Ne, tas nava... nava, nava — — Pieiet, paver vidus durvis, klausas. Ne, kluss... Kluss un baigs. Bet te viņš nāks. Un es esmu bā-

rene... Man pusnakts papardes zieds... Pasakai vajaga piepildities... Sastingst gaidot.

Lauma no dārza uznāk aizpušķojusies. Nu, Aiza. Skaties, es ligotāja. Smaida spogulī raudzīdamās. Vaj tā labi? Es domāju, baltie ziedi man piekrīt, Aiza?... Bet Aiza, ko tad tu? Pieiet. Skaties, tev nevienas puķes. Un tu vienmēr domīga šodien. Nu ej, apgērbies...

Aiza. Ne, Lauma. Es vakarā greznošos. Vēl agri.

Lauma. Agri? Nu, un Olgerts? Vaj tu viņa negaidi?

Aiza. Tad tapēc? — — —

Lauma nervozi. Neka. Ak, kāda tu šodien nekrietna! Es neka negaidu, bet tu gan.

Aiza. Ja, es gaidu. Bet ne tā, kā tu. Pa labi ratu troksnis; abas skrien skatities.

Lauma. Brauc!

Aiza. Tas Olgerts. Abas saskatas.

Lauma. Viņam jānāk šurp. Tur lielajā istabā vēl kaut kas nava nokārtots. Es skriešu pretim. Tu Aiza, noliec vēl tur tās puķes, piestum krēsli. Grib iet.

Aiza steigšus. Ne, Lauma, ne! Tā tu nevari iet pretim. Tev vēl jāapgērbj jaunās drēbes. Ej, uzposies, es viņu uzvedīšu te... Es varu arī tāpat, kāda esmu.

Lauma. Ne, paliec, mīļā Aiza. Viņš varetu ļaunoties, ja es nenāku pati viņu sagaidīt. Viņš tak manā mājā tagad būs. Ne, man pašai jāiet.

Aiza cīnīdamās ar sevi. Pagaidi, Lauma... Nu es zinu. Tu paliec te, paslēpies. Es viņu atvedīšu, es izdarišu viņam pārsteigumu, kad nejauši viņš tevi ieraudzīs. Es iešu...

Lauma. Bet Aiza, pagaidi. Tu nedrīksti tā viena.

Aiza paliek kā sasalusi. Ak, es nemaz arī negribeju. Es tikai jokuju. Ej tad, ej. Es jau zinu, kāpēc tev jāiet. Apvainota noiet pie malas.

Lauma ļauni mazliet. Nu, manis pēc ej. Es arī

negribu... Lai saņem meitas. Drusku jauni lūkojas nemanot uz Aizu. Klusums. Iz istabam sauc kāda balss: Aiza, Lauma, kur esiet! Ciemiņus nenāksiet saņemt?

Lauma. Jau klāt! Un mēs te niekojamies. Nu nāc, Aiza! Izskrien pa vidu, Aiza viņai pakaļ. Pēc brītiņa nāk Lauma un Olgerts smiedamies un sarunadamies, aiz viņiem Aiza; paliek nepamanīta.

Olgerts slaiks, tumšs, runā lēni, ar sajūsmu. Un tad visupirms šurp mani vedat. Zinu, zinu... Citreiz te saules rietā lūkojamies. Te man atmiņas...

Lauma. Un neaizmirst solījaties. Smaida viņam acīs. Bet kas to lai zin, vaj neaizmirsāt? Nu, dodiet ceļa drēbes. Es jums visu atņemšu un tad par vaņģinieku paturešu. Ņem viņa somu un platmali.

Olgerts. Kādas jaunas un skaidras puķes jums te, un izgrieznots arī!

Lauma glaimīga. Kad gaida... Vaj jūs zinajāt, ka gaida?

Olgerts. Domāju, ka gaida, bet nezinaju, ka tik daudz. Nu redzu. I dārzs, i vītoli, i klusās istabas, i plavmalas.

Lauma. Un patik tāpat, kā toreiz te?

Olgerts. Vaj tāpat, nezinu. Toreiz vēl biju saaudzis ar šejieni, tagad jau šķirts. Bet liekas, ka patiesība būtu zudusi, un nu es sapņotu...

Lauma. Jūs, lielās pasaules cilvēks. Man likās, ka visu būsiat aizmirsuši, pa daiļuma pasauli dzīvojot.

Olgerts. Daiļums arī te dzīvo. Un aizmirsis neka neesmu un jūs vēl mazāk. Atmiņās cilvēks paliek visdzīvāks. Domā. Ja un kur tad?... Atgriežas, ierauga Aizu. Jūs te, Aiza, un es nezinaja, vaj būsiat te. Bet aizmirsis nebiju. Sveicina.

Aiza priekā staro. Es zināju, ka neesiet aizmirsuši.

Lauma. Un Aiza teica, ka jūs nemaz negaidot.

Aiza. Es neka neteicu. Es nezinaju...

Olgerts pie Aizas. Jūs esiet tāda, kā toreiz, tikai jūs skaistāka un lielāka. Zināms, vaj ne tā, Lauma?

Lauma sausi iesmejas. Ja. Un es arī. Mēs reizā augām.

Aiza. Bet es labāk gribētu būt tāda pat kā toreiz — — —

Lauma. Un esi tāda pat... Olģert, viņa klusa un drūma, savi sapņi viņai tāpat un savi... noslēpumi.

Olģerts pie Aizas. Ziniet, Aiza, arī man savi noslēpumi. Zem vītoliem pie niedram ezermalā, kur bez jaudas klausijamies vakara klusumā. Man tā bieži ir, kā kad jūs redzētu. Ienāk nejauši prātā... Mēs abi bijām bāra bērni. Un bieži liekas, ka mēs visi, visi cilvēki bāri esam un maldamies un gaidam, kad mīļa roka mūs glāstīs. Un tas ir tik reti...

Lauma Olģertam. Ak nu, bāri. Jums tak pieder tik daudz, — visa pasaule... Jūs nemaz nezini, cik daudz jums pieder.

Olģerts. Vaj tiešam tā?

Lauma. Ja... Bet arī es nu esmu bāra bērns.

Olģerts. Ne, jūs grezna... Jūs smieklu un jaunas dzīvības meita. Vaj ne tā, Aiza?

Aiza. Zinams, Lauma smejas kā zvārgulītis. Viņa arī bāra bērnus apglauda; arī — — mūs.

Lauma smiedamās. Bet nu es iešu un gādašu cieņam ar ko atspirdzināties. Un tu arī, Aiza? Sūtīsim veco māti; lai pasakas pastāsta Olģertam, kā toreiz.

Olģerts. Ak, pasakas. Te dzīvo pasakas katrā vietnā. Bet labprāt vēl tiktos no jauna...

Lauma. Nāc, Aiza, nāc! Pa vidu aiziet.

Aiza pieceļas un paliek. Olģert... es neticu vēl, ka jūs esat te. Vaj es drikstu jūsu roku raudzīt. Pienāk pie Olģerta.

Olģerts silti. Ja, Aiza. Te jūs variet visu.

Aiza pieskaņas bailīgi un atvelk. Tikai to es zinu, ka šodien ir svētki.

Olģerts. Arī man, Aiza. Mani reti gaida tik

mīļi kā šodien. Caur cienītajū smaidiem redzama cauri vienaldzība. Visur saltas rokas sniedzas pretim. Bet te man labi. Lauma visu priekš manis dara. Viņa ir tik laba.

Aiza tumši. Vaj viņa ir laba?... Ja gan, viņa ir laba. Bet es — — —

Olģerts. Ko, jūs?

Aiza. Es neesmu ne laba, ne ļauna. Man tikai labi, kad jūs te esat. Man ir svētki... Manas dziņas un domas ir apstājušās... kā zirnekļi viņas lodā jau gadiem un šodien viņas nu ir apstājušās un dus. Un tapēc man svētki. Atmiņas pārnākušas mājās.

Olģerts. O, atmiņas! Ir labi, ja viņas pārnāk un dus. Redzi, Aiza, arī man reiz gribētos pārnākt mājās un duset.

Aiza kā iedvesdama. Jums te ir mājās.

Olģerts nesaprazdams. Te? Te Lauma dzīvo. Bet kapēc jūs tā teicāt?

Aiza. Ak ne, ne. Es tā negribeju teikt... Es neka negribeju teikt. Es tikai vēlētos, ka jums te kaut kur būtu mājās. Iz istabam sauc: Aiza, Aiza!

Olģerts. Jūs sauc.

Aiza kā domās. Mani sauc — pagātne... Un arī jūs dzirdiet, Olģert!

Olģerts. Pagātņi dzirdu arī es.

Aiza sirsnīgi. Un es ar jums varu runāt par pagātņi? Ja? Vienmēr? Sakiet man, vaj jums tikas ar mani runāt par pagātņi?

Olģerts mierīgi. Ja gan, Aiza, es labprāt klausīšos.

Aiza domās. Kā jūs nejauši atnācāt te, pie mums, un runājāt par teikam un varonēdarbiem. Spulgām acīm...

Olģerts smaidīdams. Jūs visu vēl to ziniet...

Aiza. Ja. Un ka mēs niedru šalkā klausījamies un jūs vienmēr bijāt tur. Augu dienu jūs bijāt tu-

vumā un kā mēmi klusejām... Un ka jūs dzīvojāt pilsētā pretim mūsu istabam un no rīta labdienu vēlejām. Visu dienu bija tik gaiši un viegli, kad jūs redzeja. Un tik smagi un ilgi, kad prom bijāt. Vaj ziniet, Olģert, man kāds noslēpums...

Olģerts. Vaj arī man gribiet uzticet?

Aiza. Ja. Ziniet, man liekas, ka cilvēks no bijušā nekad, nekad netiek valā, — tā no tām pārļotām dienām, no tā, kas mīļš un skaists bijis... Nekad ne. Un vienmēr tiecas pēc tā kā pēc pasakas.

Olģerts. Dīvains noslēpums. Bet ar skaistām pārļotām dienām vienmēr tīkas kopā būt un ir labi, ja viņas atgriežas.

Aiza priecīga. Zinams, labi. Un mēs viņas uzņemsim, kad atnāk? Un vienmēr, Olģert, varesim runāt par pagātni?

Olģerts. Vienmēr, zinams. Istabās sauc: Aiza! Ta Laumas balss.

Aiza. Nu es arī varu iet svētkus sagaidīt. Un jums būs te labi... Mīļi noskatas uz Olģertu un iziet pa vīdu. Dzirdama saīgsusi Laumas balss, kuŗa stāsta kaut ko.

Olģerts. Kādas viņas dīvainas! Un Lauma kā cīrulītis, kā sena, sena zelta diena... Ne, tas ir saules vilnis... Un labi te ir: puķes, ēnas, klusums, zemes laime... Pieiet pie verandas malas un skatās dārzā.

Lauma pa vīdu nāk gaišās, jaunās drēbēs; rokā sarkans rožu pušķis; skaista un viegla. Jūs vienu atstājuši, Olģert?... Bet nu es būšu te. Jautri. Nemiet jāpuzāles te. Liek rozes viņam rokās.

Olģerts. Lauma, Lauma! Tāds greznums priekš manis! Ne, simtreiz labāk jums viņas piederetu.

Lauma. Nerunāriet tā! Visas jums. Un arī dārzā visas jums. Jūs to nopelnījuši. Jūs vienmēr dievišķo meklejuši un jums pieder tas, kas zemei skaistaks... Bet nu sēdiet, es gribu jūs aplūkot

tagad un dzirdet. Ne, ne; te pie šiem vaināgiem; tie priekš jums nolikti... Es sen jūs gaidiju... Es vienmēr jūs gaidu. Un rozes par to, ka neesat aizmirsuši.

Olģerts sajūsmā. Lauma! Kā to lai aizmirst? Kad tā jamaldas vienam pa zemi starp cilvēkiem un jameklē skaistums un dzīvība, tad ikdienas jānāk pie apziņas, ka viss daiļākais būtu jau aiz mums. Un tapēc ari jūs un šo vietu atminoties, mani vienmēr appēm vieglas sāpes. Sirds stiprak runā, kā par pazaudetu paradizi, par bērību un viņas draugiem, kur viss mirdzeja saules spožumā un uz kuŗu janoskatas kā ceļiniekam uz dārzu ar dzelzs slēgtiem vārtiem...

Lauma. Jūs runajiet par pazaudetu paradizi un par aizslēgtu dārzu. Vaj tad tiešam jūs nevariet atgriezties uz savu laimes malu?

Olģerts. Sapņos ja. Ne patiesībā.

Lauma. Bet, Olģert, jūs domajiet nepareizi. Redziet, tagad te esmu es un te jūs, tāpat kā toreiz. Un vaj tad jūs sapņojiet tagad? Ne, tas tak patiesība. Jūs esiet atkal te. Redziet, es ņemu jūsu roku un redziet, te ir manas rokas, es jūs sajūtu — tie nava nekādi māņi.

Olģerts. Un tomēr, Lauma. Mirkļis patiesības ir tas pats, kas sapņi — ātrskrejošs un netverams. Un kad viņš aizgājis jau, tad mēs neticam, ka tas patiesībā bijis.

Lauma. Olģert! Nerunajiet šodien par mirkli, par aiziešanu un par izbeigšanos. Vaj jums nava ilgošanās, šo mirkli darīt paliekamu? Tādu, kāds viņš tagad ir?

Olģerts. Kā man to darīt? Es esmu mūžīgs ceļinieks, kuŗam jaapmierinājas ar nakts mājām mirdzošās pils un ar diendusas brīdi pie strūklam rožu dārzos.

Lauma ar iedvesmu. Olģert, Olģert!.. Ir dārzi,

kuņi pēc jums ilgojas, un pillis, kur jūs uzņemtu; ir strūklas, kas mūžu jums šalktu, kas visas savas skaidrās pērles izmestu priekš jums, lai tik jūs tur būtu. Klusums.

Olģerts lēni. Runajiet, Lauma, vēl, runajiet. Es klausīšos, man tā tik... Klusums.

Lauma sirsnīgi un pārdroši. Tad es runāšu. Es teikšu tos sapņus, kas manī sakrājušies un dus jau ilgi un grib reiz mosties. Tam, kas viņus radija, viņi grib patiesību teikt. Es nosēdišos te preti jums. Tā, klusu es gribetu runāt... Kaut gan... reizā es arī ar gavilem kliegtu... Olģert, vaj jūs šodien esiet pie manis?

Olģerts. Ja, Lauma. Kā pasakā...

Lauma. Un rītā, un parīt? Un vienumēr?

Olģerts. Un kad es nebūšu vairs te, es tomēr atgriezīšos. Domās es būšu tāpat kā šodien.

Lauma. Bet kad nu jūs nekur neaizejat? Kad jūs paliekat te par valdnieku visam; rozem un savām atmiņām...

Olģerts. Kā? Lauma...

Lauma cieši. Ka jūs, mīlo Olģert, vairs nevarētu aiziet? Kad jūs kas turetu un saistītu kā saistēs. Piemēram, kad es jums šos vainagus apvītu un jūs ar viņiem saistītu, vaj tad jūs tos sarautu? Šos vainagus? Ne?... Olģert! Bet kad jūs vainagus sarautu un es ar šīm rokām, redziet, ar šīm manām rokām jūs turetu, kad es cieši ar viņām jūs apvītu un turetu kā senās dienās, kurās jūs te vienumēr saista? Kad es jūs vaināgniecībā turetu te pie rozem un pie sevis kā gūstekni, kurš ar maniem dārgumiem bija aizgājis un saņemts? Tad, Olģert? Nostājas viņam priekšā un kā salauzta nokaļ galvu.

Olģerts kā pārvērties. Piedodiet man, Lauma, ka es ar jums gribeju runāt kā senak... Tad mēs vēl bijām bērni. Bet nu mēs esam lieli izauguši un stipri. Sevišķi jūs. Jūsu vara ir augusi. Viņa

mani triec un saista un cīnā sauc. Un man liekas, ka man asinis plūstu, bet man ir labi tikt uzvaretam no jums; es zinu, ka jūs mani saudzesiet ar savu pārspēku. Vismaz šodien, vismaz, kamēr es te esmu pie jums. Bet es jums pateicos par visu. Es nezināju, ka būšu te tik mīļš viesis. Nu es vairs nesapņošu, nu es ticešu patiesībai.

Lauma kā atmodusies. Ja, Olģert, patiesībai. Es gribu patiesības reiz. Man diezgan nest dien' un nakti šos mūžīgos sapņus. Kā zelta ķēde ar tūkstoš pērlem viņi liec mani — dārgi un smagi, dārgi un smagi. Es nolieku viņus šodien, vaj satriecu... Nemiet viņus te no manas galvas un rokām. Pieiet pie Olģerta un sniedz rokas.

Olģerts. Lauma, Lauma, kāda jūs šodien spēcīga!

Lauma smaidā. Es spēcīga. Nu tad gribu, ka jūs palieciat te pie manis. Ne kā pie bērna, bet kā pie... Es nezinu, Olģert. Ne, es neesmu spēcīga, es esmu vāja, niecīga. Jūs stiprs, satriecejs, uzvaretajs. Un es te nāku ar maniem dārgumiem, ar visu, kas man ir. Nosēstas pie Olģerta sēdekļa un liek rokas uz viņa ceļiem.

Olģerts. Par daudz patiesības priekš manis un par daudz bagats es esmu šodien, Lauma. Liek rokas un glāsta viņas spožos matos.

Lauma smaidā. No manis bagats lielais Olģerts? Ja, visu, kas man ir, es nolieku te. Man viss nevajadzīgs, lieks, ja jūs to neaizkariet. Mīlā apskaidrota. Olģert, mīlais Olģert! Gavilēs apskauj viņa ceļus un rokas. Te ir manas rokas, ņemat viņas. Kā efejas viņas liec ap sevi apkārt, ap savu lepno klinti. Viņas vīsies un glāstīs, viņas tik ilgi gaidījušas, mēmas un klusas bijušas, jums nu viņas. Ne, jūs nedrīkstiet atteikties, jums viņas jāņem! Jeb vaj mans smaidis? Olģert, kā zelta vainags viņš ir ap manu muti, kad jūs redzu, un jums vajaga viņu redzēt vienumēr. Un te šos manus matus — viņi grib, lai jūs caur

saviem pirkstiem tos laistu; kā saulainas straumītes viņas tecēs un vīsies. Šis krūtis, šis manas nespēcīgās, mazās kājas, šo miesu es nolieku jums uz ceļa, saminiet to un tad aizejiet, bet ja palieciat, tad es būšu kā ta lauma pasakā, kura sagūstīta mūžam kalpo un mīl, kalpo un mīl... Tad es būšu rožu dārzs, kas ap jums augs un ziedēs un kritis viņa ziedi ap jums... Tad es degšu kā mūžīga uguns. Uz ziedokļa jūsu dievnamā. Un kā karsta liesma, kas jūsu rokas sasilda, ja viņas stingušas mūžīgi klejojot pa saltām lejam... Te manas bagatības, te es... Nemiet... Noliec galvu pie viņa.

Olģerts glāstīdams. Mīlā, mīlā, meiten!.. Ne, kur lai es ietu? Es neiešu nekur. Un tev nevajaga man pie kājam gulet — tu ķēniņiene, tu vienīgā, kura mani tā mīlē. Zini, kā zelta straume, kad melnā ezerā ieplūst — tā tu plūsti manī. Lauma...

Lauma droši un sirsnīgi. Ne, tev jāņem manas rokas, manas acis, mana elpa. Tā... Olģert, un tad es ticešu. Un tad es viegla būšu un atsvabināta. Kā zelta straume melnā ezerā. Gavilēs smejas. Tā es būšu pie tevis. Skūpstā un glaužas; tālumā līgo.

Olģerts samulsis. Kā zelta straume... Līgo!

Lauma pieceļas viegli ar paceltu roku. Līgo, līgo, līgo! Viss līgo, viss skan, Olģert! Un tu esi pārnācis mājās un tev līgo.

Olģerts izstiepj rokas pret Laumu. Līgo!

Lauma. Nāc un paskaties. Redzi dārzu, puķes! Un tur lauks un tur ezers un tur ozoli un birzes. Tev te būs mājas. Viss tas tev — man vairs neka. Bet man tu.

Olģerts. Mīlā, mīlā Lauma!

Lauma tuvu klāt. Līgo, Olģert! Zini, tagad ir uguņu nakts. Un tu būsi pie manis. Redzi, te puķes. Un vaj manas drēbes nava baltas un vaj lauks nava zaļš? Un vaj tu neesi mājās?

Olģerts. Mājās. Es mājās... Klauvēšana. Klauvē!

Lauma atiet no viņa; klausas; viss klusu. Viņi stāv viens pret otru rožainā norietā; Lauma kaislīgi un mīļi, pusčukstā Olģert!..

Aiza ienāk pa vidu. Pie mielasta lūdzu! Uzticīgi skatas Olģertam sejā.

Olģerts un Lauma. Kas bija?

Aiza klusak. Jāpubērnus lūdzu pie mielasta!

Lauma. Ja, Olģert! Pie mielasta nu — līgo! Nāc! Sapem viņa rokas un Aizai aizejot noskūpstā piespiezdama cieti pie vaiga. Visi aiziet; klusa istaba labu brīdi. Krēsla.

Aiza ienāk pa vidus durvim un paliek turpat uz vietas stāvot kā sasalusi. Klusu! Čukstoši. Klusu! Vaj es pareizi dzirdeju? Vaj manas ausis mani grib izsmiet? Vaj es pareizi redzu? Vaj acis spokus man rāda?... Gaipā ar roku. Sapņi, murgi — — māņi! Pieiet pie krēsla, kas vainagots, atspiežas un sastingst. Ilgas apslēptas mokas un klusums. Ah... ha!... Smaga nopūta. „Mana mīļā tu,“ viņš teica viņai. Un es... un es?... Es neesmu nekas. Staigā kā taustīdamās gar galdu un krēsliem. Papem lēni vainagu. Puķes mīļās! Glauda viņas. Ik smilgai, ik ziedam ir vasara un saule un prieks smaršot šinī naktī un skaists ir viss. Mīļās puķes! Un es un es... Tukšs, tāls, tāls... tāls un kluss! Izstiepj roku un atkal kā rādīdama nogrimst sapņos. Līgošana. Nokrīt krēslā un noliek galvu rokās; viņas melnās matu pīnes nokarajas uz grīdas. Dziļā krēsla. Iz dārza kāds sauc: Aiza, Aiza! saudzoši un mīļi. Pa kreisi uz trepēm parādas Māra, Aizas krustmāte; klusa, sirma; balta villaine ap pleciem. Uznāk un ierauga Aizu sēdot.

Māra rūpēs. Aiza, tu te viena pati. Un es mekleju un saucu pa visu māju. Nu ko tad dari te? Pieiet un liek roku lēni uz galvas.

Aiza paliek tāpat. Man te ir labak. Man ir tik labi vienai.

Māra. Ak, Aiza, Aiza, ko tu runā! Klausies, kā dzied un līgo un tu viena. Nu diezgan sērot, diezgan... Te tik drūms un salts. Bailes vien! Visa māja tukša un tu te viena. Lauma un Olģerts uz ezeru aizgāja vizināties. Uguns mirdz pa laukiem...

Aiza paceļ galvu. Lauma aizgāja? Vaj viņa pēc manis neprasīja?

Māra. Ne, es nezinu. Laikam neprasīja. Viņa jau trako un gaviļē. Neatstājas no ciemiņa... Un kā viņai acis spulgo! Man liekas, ka ar viņu kaut kas notiek.

Aiza. Vaj... vaj Olgerts pēc manis nejautāja? Vaj tu nedzirdeji, mīļā Māra? Skatas lūgdamās uz Māras.

Māra. Ne, laikam neviens nejautāja; bet es nezinu. Es paprasišu Laumas mātei, ja kas vajadzīgs.

Aiza atb. Ne, ne, nekas nava vajadzīgs. Ir labi viss. Pauze; noliek galvu rokās.

Māra. Bet nu nāc pie mums. Tu neka neesi vēl baudījusi. Ak Dievs! Tu drebi, tu esi karsta... Meiten, meiten, kas ar tevi ir? Aiza mīļā. Glāsta un mīļo viņu; domā brīdi, kā atminēdamās. Vaj Olgerts? Ak!.. Olgerts...

Māra sev. Ja, ja, nu es zinu. Nu zinu. Mans nabaga bāra bērns. Apsēžas pie Aizas, skaļāk. Aiza... Es zinu.

Aiza noliek galvu viņas klēpī un paslēpj seju. Ja, krustmāt, es gaidīju Olgertu... Klusums.

Māra glāsta viņas matus ar saviem pirkstiem it kā mierinādama. Mīļā meiten! bet nu esi klusu. Tu zini... bāra bērns... Tu tik daudz esi panesusi — mācies arī tagad, arī tagad... panest.

Aiza. Paciest? Kas tas ir paciest un panest? Vaj tu zini?

Māra. Zinu, meitiņ, zinu gan. Es daudz esmu dzīvojusi un nesusi. Un ne ikreizēs ta ir mūsu laime, ko gribam ar varu tvert un turet. Tikai kad brīdis nāk, mēs zinām, kas laime bija. Un ar roku tveram un turam — mūsu laime pārvēršas par māņiem. Kas šodien liekas skaists un mīļš — rīt jau savītis.

Aiza. Ja, var būt. Bet es gribētu tomēr kaut mirkli aizmirsties. Es gribētu aizmirst to, ka es esmu

bāra bērns. Bāra bērns, kad maza biju un peln-
rušķite, tagad un vienmēr. Man nevajaga ne laimes,
ne zvaigznes, mans liktenis ir, pa tumsu maldities.
Bet — — acumirkļa laimes un aizmirstības es gri-
betu kaut tik ilgi kā zibeņa naktī... nekad neka...

Māra glauda galvu. Klusu, klusu, mīlais bērns! Es
zinu to... Arī man bij tas pats... Bet būsīm mēs
kā tie pasakā, kuŗi netver pēc brīnuma zieda, bet
tikai tic viņam.

Aiza. Arī pasakas nepiepildas. Bāra bērniem
laime esot jānūnaktī. Viņiem papardes ziedot...
Ja, ar asiņainiem ziediem, kuŗus redzot sirds mirst...

Māra. Ne, Aiza. Pasakam ir reizem arī taisnība.
Kas var vienu brīdi nemirstīgu darīt? — neviens;
viss iznīkstams un panesams. Bet brīnīšķa ir teika
par papardes ziediem. Kas dzīvi cauri gājis, tas
viņai tic. Un tava laime var atgriezties un mūžam
palikt pie tevis, skaista kā pērle. Apmierinies —
viņa nāks... nāks.

Aiza. Vaj tiešam nāks atpakaļ?

Māra. Ja gan, kā pasakā.

Aiza piekļaudamās. Tad pastāsti man. Tagad, kad
tumšs jau un visur dziesmas skan un visur laime.
Tikai pie mums ne... Pastāsti... Tu man esi
vienīgā. Stāsti man daudz, daudz par to, kas vēl
atgriežams un likās jau aizgājis. Man vajaga tagad
pasaku, jo nekam es vairs neticu.

Māra. Ta ir brīnumu pasaka. Kad es maza vēl
biju, es viņu dzirdēju un visu manu mūžu viņai
ticeju. Tas ir papardes zieds šinī naktī. Bāra bērns
ir paparde starp lauka un meža puķem, bez ziediem —
tāpat kā mēs bez laimes. Bet nāk, nāk viena stunda
un viņa uzzied ar dimanta un pērļu ziediem, kādu
nevienai zālei nav uz zemes... Un kas to ziedu
atrod, tam viņš atnes brīnumu pasauli un dara viņu
par ķēniņu. Bet nepacieš tas zieds cilveku roku, un
kas viņu satver un norauj, tam viņš pārvērsas par

nieku un par neko. Bet kas viņam iet pakal, to ievēd kristala pili un liek sēdēt krēslā, kur saule mirdz virs galvas un mēness pie kājam gul — tāda ir ta pasaka...

Un tad bijis tā. Kāds nabags cilvēks, kam nebija ne dzimtenes, ne mājas, ne tēva, ne mātes un neviena drauga un kam nebija arī pajumtes un kuŗa locekļus skrandas sedza, gāja viens naktī pa mežu, bez ceļa. Viņam kājā bija noplīsušas vīzes un zari ievainoja viņu tā, ka asinis teceja no kājam. Tad viņš aiz koka saknes kāju aizmeta un viņa apavs satrūka. Viņš noliecās un gribeja saistīt savu apavu un tad viņš redzeja... redzeja, ka viņam aiz vīzes bija aizķēries papardes dimanta zieds. Un tad viņš redzeja, ka viņa kājās ir dārgas kurpes, ar zeltu un pērlem izšūtas, kā ķēniņa dēlam, un viņa drēbes bija no balta zīda kā sniegs un kur viņa asinis teceja, tur krita dārgi akmeņi un mirdzeja kā zvaigznes. Un viņa galvā bija ķēniņa kronis.

Bet viņš neķēra ziedu sev rokā, jo viņš ta nebija meklejis. Un kā miglota saulīte pacēlās zieds un ceļinieks gāja viņam līdz un aizgāja uz kristala pili un palika visai zemei par ķēniņu un bija mūžīgi laimīgs. Un sēdeja krēslā, kur saule mirdz pār galvu un mēness pie kājam gul... Klusums, abas nekustas.

... Un kas satver ziedu, tam viņš paliek par neko un viņa rokas ir tukšas.

A i z a līgsmak. Krustmāt!

M ā r a. Ko teiksi?

A i z a. Vaj tu tici, ka atradišu to ziedu?

M ā r a. Ak, bērniņ, to neviens nevar zināt. Bet nevajaga ar rokam viņu tvert un pie sevis turet. Tad rokas tukšas paliek. Pauze. Un tu, nesēroies, Aiza. Ikkatram sava daļa no laimes būs, arī tev... Bet nāc nu lejā. Iesim dušet. Tu nāc pie manis, es tevi pasargašu...

A i z a skumji. Es vairs neskumšu. Ej tagad lejā un liec man te būt vēl brīdi. Es nākšu arī drīz.

M ā r a iet. Iešu, iešu... Ak naksniņa! To puķu, to kroņu te! Bet tu nepaliec viena. Noiet uz dārzu.

A i z a paliek sēdot, ilgs klusums. Pasakas un māņi... Viss māņi! Atteikties un paciest man vajaga tikai... Atteikties!.. Kas ir atteikties? Kas pazīst atteikšanos? Izraut iz sevis, kā brīnumpuķi, kas visu dzīvi darijusi daiļu un gaišu. Ar visām saknem to izraut un aizmest prom no sevis. Maldities vienam ar sevi, kā ēnai, un klausities savās sāpēs, kuŗas kā ķīvites klie dz miglajā. Un vienumēr, vienumēr savas tukšās, bālās rokas līdzī nest! Un ik stundas sajūst, ka no sirds norit karstas asiņu pīles, kā purpura dzirkstis, un saltā zeme viņas paņem... O, atteikties! Un ik mirkli kā svētcelotajam iet atpakaļ uz savu svētnicu, uz savu aprakto templi, pie sava Dieva... Apsedz seju rokām; klusums... Nu prom man vajaga! Bez dzimtenes, bez mājas un ar ievainotu miesu un dvēseli. Prom... Piecelas, iet lēni uz vidus durvim. Aiz durvim čālas un smiekli. Aiza paliek istabas vidū stāvam. Ieskrien Lauma. Aiz viņas nāk Olgerts.

O l g e r t s. Lauma, Lauma, kur tu? Piesteidzas un satur viņu aiz rokas.

L a u m a apskauj viņa kaklu. Cel mani augstāk, pacel mani, mans mīlais!

A i z a ievaidas un izstiepj abas rokas pret viņiem, it kā sargadama sevi. Olgerts un Lauma ierauga viņu un bailēs sastingst viens pie otra.

Priekšskars.

Otrais cēliens.

Olģerts Daugavietis,
Lauma — viņa sieva,
Aiza.

Skatuve. Gadu vēlāk. Saules riets. Jūrmala. Sarkana, purpuraina vakara gaisma pār jūru. Miers. Smilšu kāpas un tumšas priedes krastā. Pa kreisi sols un teka gar jūru.

Olģerts un Lauma.

Lauma gurdī. Te sēdesim, mīlais, te ir klusu. Un man netikas nekur tālak iet. Gurdenums pārņem. Viņa nosēstas un lēni kārtot savu apģērbu. Olģerts paliek stāvēt un vēro jūru. Garlaicīgas dienas... Saule.

Olģerts pie sevis. Saule...

Lauma. Brauksim prom no šejienes. Man vajaga miera.

Olģerts. Jūra un saule — un tev miera vajadzīgs? Kurp iesi vēl?

Lauma. Nezinu; kaut kur. Kur dienas ātrāk paietu.

Olģerts. No sevis nekur neaiziesi, Lauma. Ja dzīvības miera sevī nenes un tukšs viss, tad velti meklet laimes malu.

Lauma. Ja, dzīve ir tik vienmulīga un smaga. Viss peleks... Klusums. Olģert, ko tu domā? Kurp raugies? Dod man roku un sēdies te. Tu šodien kluss kā vakars. Senak tāds nebiji nekad.

Olģerts. Es sapņoju ko aizmirstu...

Lauma. Ko aizmirstu?..

Olģerts. Par citu dzīvi un par citiem cilvēkiem, kurū ēnas staigā tagad pa pasauli.

Lauma. Un kur viņi ir?

Olģerts. Netālu no šejienes. Un ja tu gribi, arī tu vari redzēt to dzīvi un tos cilvēkus. Vajag tik gribēt.

Lauma. Olģert! Ko tu runā?

Olģerts. Tas bija tāds pats vakars kā tagad — tur — tavā dzimtenē un mājā. Dziesmas skaneja

pār laukiem un ziedu pilnas rokas bija cilvēkiem. Un kāda meitene tur bija, kā liesma degoša un uzvaroša. Vaj atminies? Lauma ir nokārusi galvu un noliekusies pār saules sargu smiltīs. Un neviena vārda nebija par to, ka sirds gurdēna un saule dedzinoša. Kā zem palmām es nonācu, kur avoti zvanīja un dzīvības skaņas dūca. Mirdzuma un spožuma pilna dzīve un sapņi kā rožu mākoņi... Vaj tas tikai saldaīs jāpudienas dzēriens, kas visiem asinīs bija? Laikam... Varbūt arī tikai pasaka. Brīdi abi klusē. Par to dzīvi es domāju šodien un par tiem cilvēkiem. Kur viņi palika? Kur ir tās zeltainās vakardienas un kur skanīgie avoti? Kur?..

Lauma. Ak jā, toreiz bija citādi. Bet tas ir sen...

Olģerts. Kas ir sen? Kapēc viss tas nevar būt kā liesma mūžīgs un neizdzēšams un kapēc tas neatjaunojas ar jaunām pavasara lapām... Redzi, Lauma, toreiz tu teici: mūžībai lai mūsu mīla...

Lauma. Olģert, bet es arī tagad mīlu. Vienmēr un ikdienas mīlu. Vaj tu man netici vairs?

Olģerts. Es ticu, Lauma, tu mani mīli, bet vaj tā kā toreiz? Kapēc šī ēna, šis gurdēnums tevi apņēmis? Kapēc viss dienu pa dienai ir savads kļuvis, svešs un vēss?..

Lauma. Kapēc, kapēc? Vaj es to zinu? Vaj es to esmu darijusi. Es tevi esmu mīļējusi un es mīlu arī tagad. Es mīlu...

Olģerts sirsnīgi. Es zinu, Lauma. Ari es mīlu, bet ar citu mīlestību. Ar mīlestību, kurā ikdienas iet mums līdz kā nešķirams ceļa biedrs, no kurā mēs vajā netiekam. Bet toreiz viņa bija kā viesis, kuram mēs ceļu ar rozēm izkaisījām un ugunis mūsu namos iededzām.

Lauma skumji. Olģert, nerunā vairs par to. Man ir tik smagi.

Olģerts kā nedzirdejis. Kur ir ta mīla? Kur? Māņi, nieks, ēna, tapēc tu klisti bez miera un bez

daļuma un tapēc klusas sirdis mēs krūtīs nesajam.
Paliek kluss, noliek galvu rokās un domā.

Lauma pēc brīža. Olģert, iesim. Ir vakars.

Olģerts. Kur mēs iesim? Man te ir labi, es gribu te būt. Par aizmirsto un par bijušo man vajaga domāt... Ej. Man vienam te labi būs.

Lauma pieceļas; lūko brīdi uz Olģerta. Par bijušo, par bijušo... Aiziet lēni domādama gar kāpam.

Olģerts raugas jūrā. Enas, ēnas! Kurp trauciet?... Aiza nāk viegli no otras puses, melnās drēbēs, skaista un jauna: pienāk pie Olģerta un vēro; Olģerts ierauga viņu un runā kā sapņos. Enas... Enas...

Aiza mīļi un skaļi. Sveiki, Olģert!

Olģerts kā atmodies. Sveicina. Aiza! Un man likās — ēnas tikai...

Aiza. Enas brīžam paliek par patiesiem tēliem. Bet vaj varu te brīdi uzkavēties? Ir tik labi, ka jūs te. Un ka jūs vesels...

Olģerts. Paliekat, Aiza. Ja, te varat sēdēt. Mēs tik ilgi neesam redzejušies, ka šis brīdis mums par garu nebūs.

Aiza. Zinams... Un kad diena ir aizgājusi ar savu darbu un rūpēm, tad nāk krēsla ar ēnam un sapņiem un tad ir labi — — Olģert, vaj ne?

Olģerts kā atspirdzis. Ja, tad labi... Pētidams. Un jūs vienmēr tāda pat kā jāņunaktī un kā senak.

Aiza. Pret jums es savadaka nekad nevaru būt.

Olģerts. Un jūs man piedevuši, Aiza? Jūs mani vairs nesodiet?

Aiza smaididama; silti. Olģert, kam es piedotu, ja ne jums. Es sen jūs saprotu un sen zinu, ka man arī nebija, ko piedot. Es sen jums pateicos par visu un sen svētu jūs.

Olģerts. Jūs par daudz laba, Aiza. Bet liksim atmiņas mierā. Viņas otrreiz par patiesību nepaliek. Lai dus.

Aiza. Ne, Olģert. Man tiktos ik brīža par bijušo

runat. Un bieži es ar pagātni sarunajos, jo skaista viņa ir bijusi, kāpēc tad lai es viņu lādetu? Es viņu tā milu. Viņa ir mans vainags, mans rožu dārzs. Viņa mana svētnica, uz kuru mana teka nekad neaizaug. Viņa man mīla.

Olģerts. Jūs gribiet sevi mocīt. Un ari mani varbūt. Jūs augstu stāvat par mani... es zinu, un jūsu augstsirdībai nava robežu. Bet aizmirstiet reiz, ka es biju tik niecīgs.

Aiza. Ne, Olģert, jūs pret mani bijāt labs, jūs mani reiz mīlējāt...

Olģerts. Ak, kā jums tikas mani vainot!

Aiza sirsniņi. Ne, mans draugs, neviena vārda man nava priekš tā, lai jūs ievainotu. Tikai pateicība par visu un saldums par bijušo. Jums un visiem varbūt likās, ka es nelaimīga toreiz biju. Un ari man. Bet patiesībā es biju laimīga, cik vien cilvēkam tas iespējams, un tāda vēl ari tagad esmu. Olģert, laimīga es esmu — jo pasaka ir piepildījusies.

Olģerts. Pasaka? Kāda?

Aiza kā pie sevis. ...Nevajaga šo brīnuma ziedu ar rokam tvert, tad viņš paliek par nieku un par neko... Ja, Olģert, tā pasaka ir piepildījusies par vasaras nakts papardes ziedu. Jūs ziniet to sirmo teiku...

Olģerts. Zinu.

Aiza. Tā, Olģert, tanī naktī, kad jūs visi laimīgi bijāt un es nelaimīga — tad es atradu to brīnuma ziedu, kas cilvēkus aizved uz dzintara pili...

Olģerts pārsteigts vēro viņu. Es zinu, tā bija sāpju nakts priekš jums, bet es nezinaju, ka šai naktī ari laime jums tika... Pasakas ir tik savadas, tiešām...

Aiza. Es svētu to nakti vēl arvienu, jo viņa darija nemirstīgu manu mīlestību, tādu, kāda viņa bija pret jums: baigu trīsu, vizuļojošu dārgumu un saldu sirds asiņu bagātu. Un tikai tad, kad viss jau

bija aizgājis un sen viena es maldijos pa pasauli, es sapratu, ko es biju mantojusi viņā naktī.

Olģerts. Vaj nemirstīgu var padarīt mīlestības laimi, Aiza? Viss nīkst...

Aiza. Ne, nenīkst. Es to zinu. Mīlestība ir kā tas zieds, kurš cilvēkus dara par karaļiem, bet nevajaga viņu tvert rokām... Jūs, Olģert, arī atradāt viņā uguns naktī to brīnuma ziedu, bet jūs satvērāt viņu un gribejāt pārnest sev līdz savās mājās, savā darbdienas būdā un tapēc viņš jums zuda. Viņš izgaisa un tukšām rokām jūs te stāvat tagad.

Olģerts. Jūs visu ziniet, Aiza?

Aiza. Ja, es visu zinu pēc tā, kad sapratu to teiku, ko mana krustmāte man stāstīja, kad mana sirds bija no bezgala mokām satverta. Es zināju, ka jūsu rokās paliks tik sakaltušas puķes un jūsu zvaigžņu debess kļūs peleka. Es zināju to un zinu un tapēc sveicu un sumināju to nakti, kas man aizliedza manu laimi satvert rokās — jūs, Olģert, to papardes ziedu, kas bērniem zied un kas arī man ziedēja toreiz... Un redzi, nu es esmu bagata un laimes pilna un man šķiet, ka man pārļu kurpes būtu un ķēniņa kronis galvā un saule pār mani un mēness manu kāju pameslā. Ko es nevarēju satvert, tas palika man par svētumu. Tas kļuva par brīnišķu garu, no kuŗa debesis un zeme pilna tikusi. Un svēts un augsts un skaists kā sapnis man tas, ko jūs savās rokās satvērāt un par savu dienīšķu maizi padarijāt. Tapēc es esmu laimīga...

Olģerts ņemdams viņas roku. Un nekāda naida vairs jums nava pret mani? Viss ir aizmirsts... Un jūs mani neniciniet, mani, kas brīnumiem neticeja?

Aiza. Olģert? Kā es varetu jūs nicinat — par visu to, ko jūs man devāt. Ne, ticiet un ziniet: ne nicinat, bet pateikties man vajaga. Un es pateicos jums, mīļotais, ka jūs man ēršķu kronī galvu kronejāt. Rožu vaiņagu es gaidiju no jums, kā manas laimes

simbolu. Vainagu, no kura rūgta smarša tecetu un prātus reibinātu kā kāzu naktī. Bet ēršķu kroni es saņēmu no jūsu rokām. Un pateicos par to. Pateicos, ka izglābāt mūsu mīlu no nāves — un viņa vairs mūžam nemirs. Viņa neies pa to ceļu, pa kuru gājušas tūkstošas mīlestības, kuras dzīves rūsa sagrauza pamazām caur gadiem un mirkliem un palika divi cilvēki viens pret otru, kā mumijas, un neatminejās vairs savas mīlestības un savu rožu. Bet mana mīlestība nu mūžīgi dzīvos. Viņa ies, kā jauna dieve, smejoša man līdz pa laužu pilnām ielām, pa nakti un dienu — sapņos un nomodā. Un es gavīleju par to.

Olģerts vēro Aizu. Man ir, ka sen senās dienas uz mani runātu. Un vienu jautajumu es gribētu jums jautāt, Aiza, ja man atļauts.

Aiza. Viss jums atļauts.

Olģerts. Ari tagad jūs mani vēl mīlat? Kaut drusku?

Aiza. Olģert mīlais, cik jūs vēl mazticīgs! Kā es gan varetu jūs aizmirst? Vaj tad man nebūtu ja aizmirst viss mans mūžs un es pati un mana miesa un dvēsele? Tās stundas, kad es sajutu, ka esmu sievietē, un tās stundas, kad manā dvēselē meklejāt kā pa zelta lapām atvērtā grāmatā tā vārdu un neredzejāt, ka ik lappuse, ik vieta no viņa pilna. Ja, Olģert, es jūs mīlu, tāpat kā aizvien! Un mīlešu, kamēr asinis ritēs manos miesas audos. Mīlu, mīlu... un esmu laimes pilna.

Olģerts gavīlēs. Aiza, ņemiet tad mani... Aizvediet mani uz savu pasaku pili, aizvediet mani no šīs zemes... Viss es būšu jūsu. Es uzmodinašu manu jaunību senu seno kopā ar jums, no jauna ar jūsu pasakas spēku. Lai drūp viss — tik mani aiznesiet... jūsu svētnīcā. Aiza, Aiza! Es vienumēr to zināju un esmu te pie mērķa. Nāciet!.. Liek rokas ap viņas kaklu.

Aiza atraisa tās. Ne, Olģert! Ne!.. Es negribu mūsu mīlestības tikai šai dienai. Es negribu, lai viņas ziedoklis jau rītu dziest, bet līdz manu dienu beigam viņam smaršot un degt. Ko ar rokām satveram, tam jamirst. Neka dievišķa mēs nevaram uz zemes nonest. Laidiet, Olģert!.. Aizgriežas.

Olģerts. Bet mūsu dienas, mūsu nākamība, kur nesapņots mūsu sapnis vēl gul... Viss pieder mums; zelta stundas mūs gaida. Aiza! Vaj tas, kas mīl, var atteikties?

Aiza. Velti, Olģert! Mūsu zelta dienas nomirs un izbālēs mūsu rokās, kā izbālejušas simtiem mīlošu cilvēku dienas un kā izbāleja arī jūsu un Laumas zelta mirkli. Bet neaizkārtu es nesišu jūsu tēlu, kā līdz šim, un bijušās stundas skaidras un skaistas un spožas kā zibeni vienmēr ies man līdzī ar dzintara un rožu vainagiem. Un smarša pilēs manā miesā un dvēselē un tad es zinašu, ka jūs mīlu — nemirstīgi... Raugiet, kā jūra deg saules piemiņai, kaut arī tikai blāzma vēl debesīs. Un dienu viņa tik skaista nebija kā tagad... kad saule viņā mazgajas. Norieģejušo dienu purpuru es nesu un nesišu, bet cilvēku laimes nīcības es negribu piedzīvot. Es esmu guldinājusi pie manas sirds jūsu tēlu un negribu, ka viņas reiz tukšas paliktu. Un ka saltu tēlu saltās rokās man vajadzētu nest... Ne...

Olģerts. Tad jūs neticat mīlestībai, kas pastāv, kad mīlošas rokas skar viena otru? Lauma, nemanīta pienākusi, pārsteigta noklausas sarunā. Kā kad viss būtu māņi... Bet es ticu, ka ir arī nemirstība un bezgalība.

Aiza skumji, bet ar uzsvaru. Ak, kādi bērni mēs vēl esam visi! Jo mēs ticam, ka dievišķo var arī zeme nest. Cilveki runā par mīlestību un tic viņai un vilto sevi un apmāna viens otru. Laiks mums reiz lieliem būt un zināt, ka mēs esam cilvēki. Un laiks mums par bērniem atkal palikt un pasakai ticēt, lai mēs būtu laimīgi kā viņi. Un mīlestība — tikai ne-

sasniegta ir skaista un patiesa. Kā mēneša stars viņa izgaist mūsu rokās, bet mūsu sirdīs dzīvo kā visas dieves un visi brīnumi un visas teikas.

Olģerts kā sevī. Tikai pasaka, tikai teika, tikai dieve...

Lauma rokas izstiepusi pret Aizu kā pret spoku. Ne, ne! Olģert, ko viņa saka! Netici...

Olģerts skumji. Pasaka ir izstāstīta...

Lauma nokrīt viņa priekšā ceļos un satur viņa kājas. Netici viņai, netici!

Aiza. Un nu sveiks, Olģert! Un zini, ka es aizēju laimes pilna, jo mana mīlestība ir nemirstīga... Aiziet lēni gar jūru.

Lauma kā modinadama. Olģert!.. Olģert!..

Olģerts klusu. Pasaka ir beigta...

1908.

Priekšgars.